

PILAR 3 14

SPAREBANKEN MØRE

Innhold

3	1	Innledning
4	2	Organisering og ansvar
6	3	Ansvarlig kapital og kapitalkrav
6	3.1	Konsolidering
6	3.2	Ansvarlig kapital
7	3.3	Kapitalkrav
8	4	Risiko- og kapitalstyring i Sparebanken Møre
8	4.1	Kredittrisiko
18	4.2	Markedsrisiko
19	4.3	Likviditetsrisiko
20	4.4	Operasjonell risiko
20	4.5	Øvrig risiko
21	4.6	Pantsetting av egne aktiva
21	4.7	Scenariomodellering og stresstester
22	4.8	Kapitalfordeling
23	5	Forskjeller i regulatorisk og økonomisk kapitalbehov (Pilar 1 og Pilar 2)
23	5.1	Kredittrisiko
23	5.2	Markedsrisiko
23	5.3	Operasjonell risiko
23	6	Godtgjørelsesordning

1 INNLEDNING

Denne rapporten inneholder informasjon om risikostyring, risikomåling og kapitaldekning i henhold til kravene i kapitalkravsforskriftens Pilar 3. Rapporten oppdateres årlig.

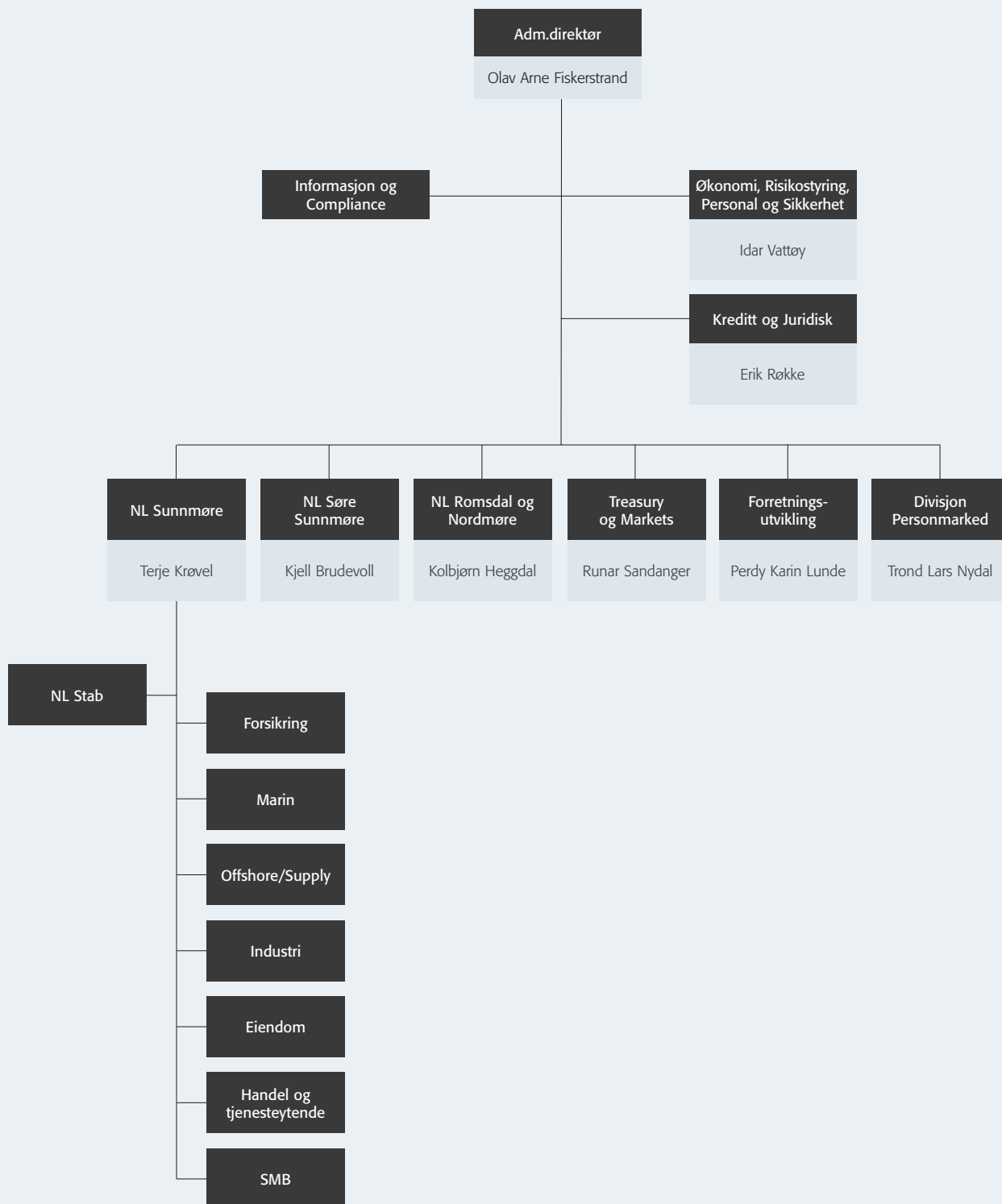
Metodene som anvendes for beregning av kapitalkrav for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko er beskrevet. Videre inneholder rapporten informasjon om bankens interne måling, rapportering og styring av risiko. Metodene for beregning av økonomisk kapital og bruken av denne i bankens styring er beskrevet.

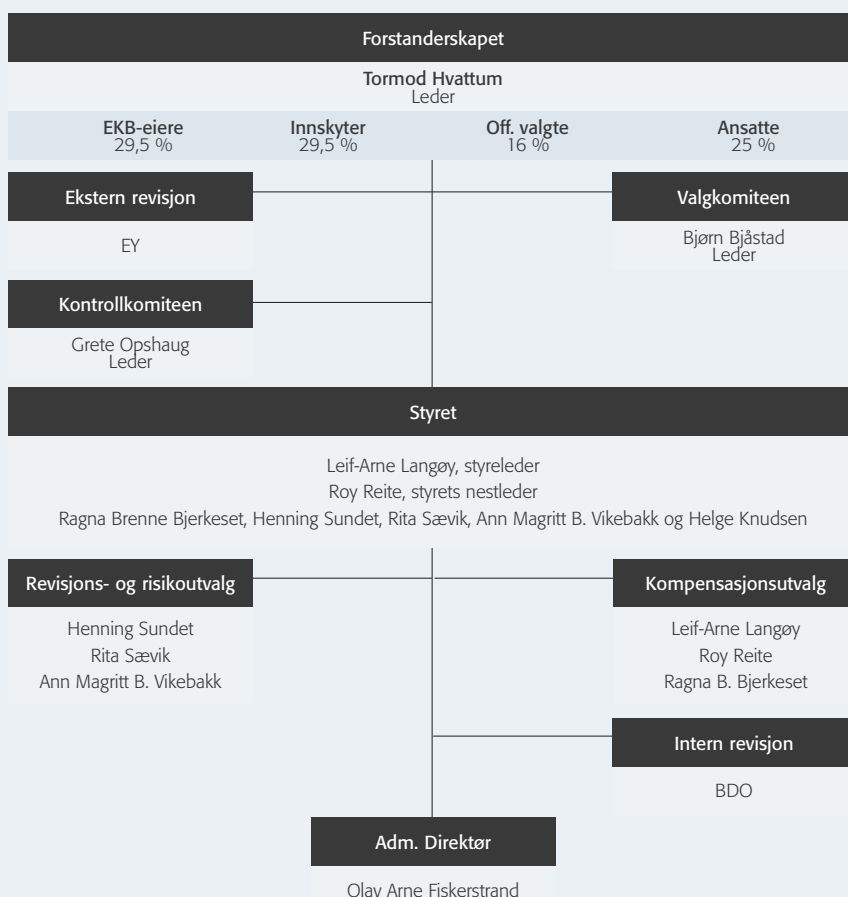
Økonomisk kapital tallfestes også for andre typer risiko enn de som dekkes av kapitalkravene.

For supplerende opplysninger om finansiell stilling og utvikling henvises det til års- og kvartalsrapporter som gir ytterligere informasjon om risikoforhold for Sparebanken Møre.

Alle tall i tabeller og figurer er oppgitt samlet for konsernet og i millioner kroner, hvis ikke annet er angitt.

2 ORGANISERING OG ANSVAR

Sparebanken Møre legger vekt på uavhengighet i risikostyringen. Ansvaret for, og gjennomføringen av risikostyring og kontroll er derfor delt mellom styret, ledelsen og ulike forretningsenheter/operative ledere.

Styret i Sparebanken Møre har det overordnede ansvaret for å påse at banken og konsernet har en kapitaldekning som er tilstrekkelig ut fra ønsket risiko og konsernets virksomhet, samt sørge for at Sparebanken Møre er tilstrekkelig kapitalisert ut fra regulatoriske krav. Styret skal videre påse at risikostyringen og internkontrollen er god og systematisk, og at dette er etablert i samsvar med lover og forskrifter, vedtekter, pålegg, eksterne og interne retningslinjer. Styret fastsetter videre prinsippene og retningslinjene for risikostyring og internkontroll for de ulike aktivitetsnivåene, og reviderer og vedtar jevnlig, og minst årlig, ulike strategier og retningslinjer for risikostyringen.

Revisjons- og risikoutvalget velges av og blant styrets medlemmer. Utvalgene er underutvalg av styret, hvis formål er å foreta mer grundige vurderinger av utpekte saksområder og rapportere resultatet til styret. Revisjons- og risikoutvalget skal se til at institusjonen har en uavhengig og effektiv ekstern og intern revisjon og en tilfredsstillende regnskapsrapportering og risikohåndtering i samsvar med lover og forskrifter.

Administrerende direktør har ansvar for at det er etablert en forsvarlig risikostyring og internkontroll på basis av vurderinger, prinsippfastsettelse og retningslinjer fastsatt av styret. Administrerende direktør er ansvarlig for at det etableres et godt kontrollmiljø på alle nivå i banken, og skal gjennomføre en løpende oppfølging av endringer i bankens risikoer, og påse at disse er forsvarlig ivaretatt i samsvar med styrets retningslinjer. Administrerende direktør skal sørge for at bankens risikostyring og internkontroll er dokumentert i henhold til gjeldende lover, regler, forskrifter og vedtekter, og skal minst én gang i året utarbeide en samlet vurdering av risikosituasjonen, som skal forelegges styret til behandling.

Avdeling risikostyring har ansvar for å utarbeide systemer, retningslinjer og prosedyrer for å identifisere, måle, rapportere og følge opp bankens viktigste iboende risikoer. Avdelingen har ansvaret for å sørge for at Sparebanken Møres totale risikoeksponering blir rapportert til administrerende direktør og styret, herunder resultater av gjennomførte stresstester. Videre har avdelingen det koordinerende hovedansvaret for konsernets IRB-system. Funksjonen er en sentral premissleverandør og rådgiver i strategiprosessen knyttet til risikovurderinger, risikotoleranse og operasjonalisering av bankens overordnede mål med hensyn til

risikoer. Avdelingen har også ansvar for å lede årlig ICAAP-arbeid, og for å koordinere årlig internkontrollbekreftelser fra de operative lederne. Avdelingen inngår i Seksjon Økonomi, Risikostyring, Personal og Sikkerhet som rapporterer direkte til administrerende direktør.

I henhold til krav i verdipapirhandelloven med tilhørende forskrift har Sparebanken Møre en compliancefunksjon. Sparebanken Møres styre vedtar årlig egen complianceinstruks, og det utarbeides en årlig arbeids- og handlingsplan for funksjonen. Leder for avdelingen rapporterer til Sparebanken Møres administrerende direktør, men er organisatorisk underlagt leder for Seksjon Informasjon og Compliance.

Avdeling økonomi og regnskap har ansvaret for konsernets samlede økonomistyring/-rapportering og regnskapsrapportering, og inngår i Seksjon Økonomi, Risikostyring, Personal og Sikkerhet.

Sparebanken Møres operative ledere på vesentlige virksomhetsområder skal aktivt engasjere seg i prosessen rundt vurderingen av om etablert risikostyring og internkontroll blir gjennomført som forutsatt. Det legges til grunn at ledere på alle plan i organisasjonen overvåker vedtatte kontrolltiltak innenfor sitt ansvarsområde.

Sparebanken Møres kredittkomité behandler større engasjement og saker av spesiell karakter, og skal avgi en uavhengig innstilling til fullmakthaver. Kredittkomiteen legger særskilt vekt på å avdekke risiko i tilknytning til den enkelte søknad og gjennomfører en egen vurdering av kreditt risiko. I tillegg til dette vurderes om det enkelte engasjement er i henhold til

konsernets kredittstrategi, kredittpolitikk, bevilgningsreglement og kredittbehandlingsrutiner.

Internrevisor er en overvåkningsinstitusjon som, uavhengig av administrasjonen for øvrig, foretar systematiske risikovurderinger, kontroller og undersøkelser av Sparebanken Møres internkontroll for å vurdere om

den virker hensiktsmessig og betryggende. Bankens styre godkjenner internrevisjonens ressurser og årsplaner. Internrevisor skal også diskutere plan og omfang av revisjonsarbeidet med revisjons- og risikoutvalget. Internrevisjonen i Sparebanken Møre er utkontraktert til BDO.

3 ANSVARLIG KAPITAL OG KAPITALKRAV

3.1 - Konsolidering

Konsernet Sparebanken Møre består av morbank og datterselskapene Møre Boligkreditt AS, Møre Eiendomsmegling AS og Sparebankeiendom AS. Morbank og Møre Boligkreditt AS er de eneste selskapene som har kreditt risiko. Sparebanken Møre har konsesjon som verdipapirforetak. Denne virksomheten er ikke skilt ut i eget foretak, men

utøves hovedsakelig i morbankens seksjon Treasury & Markets.

Alle datterselskap er fullt konsolidert i kapitaldekningen. Investeringer i datterselskap er i morbankens regnskap vurdert etter kostmetoden. Sparebanken Møre legger vekt på at de ulike enhetene i konsernet til enhver

tid har tilfredsstillende kapitalisering. Det er ingen særskilte begrensninger, ut over de lovmessige, på styrets muligheter for kapitaloverføringer.

3.2 - Ansvarlig kapital

Konsern		Morbank	
2013	2014	2014	2013
4 491	4 844	4 606	4 295
4 172	4 316	4 081	3 966
999	860	860	999
5 171	5 176	4 941	4 965
509	513	513	509
5 680	5 689	5 454	5 474

Se vedlegg for en mer detaljert fremstilling av ansvarlig kapital.

3.2.1 - Ansvarlige lån og fondsobligasjoner

ISIN.NR	Låneopptak	Forfall	Betingelser	31.12.2014
NO0010671928	22.02.13	22.02.23	3 mnd NIBOR + 2,50 / Call opsjon 2018	501
Ansvarlig lån				501
NO0010262306	14.04.05	Evigvarende	3 mnd NIBOR + 1,10 / Første call opsjon 2015	50
NO0010532765	10.09.09	Evigvarende	11,70 % fast / Første call opsjon 2019	320
NO0010659972	09.10.12	Evigvarende	3 mnd NIBOR + 4,75 / Første call opsjon 2017	508
Fondsobligasjoner				878

Tabellen er inklusiv opptjente renter.

3.3 - Kapitalkrav

Konsern			Morbank	
2013	2014		2014	2013
2 511	1 214	Kapitalkrav kreditrisiko, standardmetoden	1 093	2 362
0	1 468	Kapitalkrav kreditrisiko, grunnleggende IRB-metode	1 451	0
2 511	2 682	Sum kapitalkrav kreditrisiko	2 544	2 362
0	21	Kapitalkrav markedsrisiko (standardmetoden)	9	4
176	180	Kapitalkrav operasjonell risiko (basismetoden)	164	163
-14	0	Fradrag i kapitalkravet	0	-14
2 673	2 883	Minimumskrav ansvarlig kapital	2 717	2 515
33 410	36 036	Risikovektet balanse (beregningsgrunnlag)	33 971	31 388
	1 622	Minimumskrav ren kjernekapital, 4,5 prosent	1 528	
		Bufferkrav		
	900	Bevaringsbuffer, 2,5 prosent	849	
	1 081	Systemrisikobuffer, 3,0 prosent	1 019	
	1 981	Sum bufferkrav til ren kjernekapital	1 868	
	713	Tilgjengelig ren kjernekapital etter bufferkrav	685	

Se vedlegg for en mer detaljert fremstilling av kapitalkrav.

Kapitaldekning:

Konsern			Morbank	
2013	2014		2014	2013
17,0	15,8	Ansvarlig kapital	16,1	17,4
15,5	14,4	Kjernekapital	14,6	15,8
12,5	12,0	Ren kjernekapital	12,0	12,7
	7,9	Uvektet kjernekapitalandel (Leverage ratio)	8,2	

3.3.1 Kreditrisiko

Sparebanken Møre ble godkjent for bruk av grunnleggende IRB-metode for beregning av kapitalkrav for foretaksengasjementer i 2014. Banken har også søkt om å benytte grunnleggende IRB-metode for beregning av kapitaldekning for massemarked. Søknaden var pr. utgangen av 2014 fremdeles til behandling hos Finanstilsynet. Bankens kapitaldekning er rapportert i henhold til grunnleggende IRB-metode for foretak, mens kapitaldekningen er rapportert i henhold til standardmetoden for øvrige engasjementskategorier.

Nedskrivning for tap foretas når det foreligger objektive indikasjoner for at et utlån har verdifall som følge av svekket kredittverdighet. En nedskrivning blir reversert når tapet er redusert og objektivt kan knyttes til en hendelse inntruffet etter nedskrivningstidspunktet. Alle utlån som anses som vesentlige, samt et utvalg andre, blir vurdert individuelt for å se om det foreligger objektive bevis for verdifall.

Enkeltutlån vurderes for nedskrivning dersom det foreligger objektive bevis for:

- Vesentlige finansielle problemer hos debitor.
- Betalingsmislighold eller andre vesentlige kontraktsbrudd.
- Innvilget utsettelse av betaling eller ny kreditt til betaling av termin, avtalte endringer i rentesatsen eller i andre avtalevilkår som følge av finansielle problemer hos debitor.
- Det anses som sannsynlig at debitor vil inngå gjeldsforhandling, annen finansiell restrukturering eller at debtors bo blir tatt under konkursbehandling.

3.3.2 Markedsrisiko

Sparebanken Møre benytter standardmetoden ved beregning av kapitalkrav for markedsrisiko. Kapitalkravet består av CVA-tillegget (Credit Value Adjustment). Dette skal sikre kapital for market-to-market-tap på forventet motpartseksponering. CVA-tillegget kommer i tillegg til det eksisterende kapitalkravet for kreditrisiko relatert til motpartseksponeringer.

3.3.3 Operasjonell risiko

Sparebanken Møre benytter basismetoden ved beregning av kapitalkrav for operasjonell risiko. Dette betyr at beregningsgrunnlaget består av gjennomsnittlig inntekt siste tre år multiplisert med 12,5. Kapitalkravet utgjør 15 % av dette beregningsgrunnlaget. Konsernets samlede inntekter benyttes iht. Kapitalkravsforskriftens § 42-1.

4 RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANKEN MØRE

Note 3 i Sparebanken Møres årsrapport har en fylldig beskrivelse av strategier og prosesser for risikostyring, inkludert rapportering og gjennomføring av risikostyring i konsernet. Styret og ledelsen får bl.a. månedlige risikorapporter (kvartalsvis utvidet med analyser av både kundemarked og makroøkonomi), og alle ledd i linjeorganisasjonen følges opp i forhold til risikoutviklingen innenfor sitt ansvarsområde.

Konsernet har følgende overordnede føringer for de ulike risikoområdene:

- Kredittisiko Det aksepteres moderat til betydelig risiko
- Markedsrisiko Det aksepteres lav risiko
- Likviditetsrisiko Det aksepteres moderat risiko
- Operasjonell risiko Det aksepteres lav til moderat risiko
- Strategisk risiko Det aksepteres lav risiko
- Forretningsrisiko Det aksepteres lav risiko
- Omdømmerisiko Det aksepteres lav risiko

Konsernet har retningslinjer for rutinemessig vurdering av samlet kapitalbehov (ICAAP). Styret tar aktivt del i gjennomgangen og etablerer eierskap blant annet gjennom ICCAPs sentrale rolle i bankens langsiktig strategiske plan. Prosessen gjennomføres minst årlig og gjennomgås med styret, kontrollkomitéen, revisjonsutvalget og bankens ledergruppe før den oversendes til Finanstilsynet. ICAAP beskriver kapitalbehov for ulike typer risiko for både nåværende situasjon, forventet utvikling, samt mulige «nedgangsscenarier» basert på negativ utvikling i omgivelsene og/eller bankens inntjening.

4.1 Kredittisiko

Kredittisiko utgjør Sparebanken Møres største risikoområde. Inkludert i dette er også motpartsrisiko og konsentrasjonsrisiko. Konsernet eksponeres for denne risikoformen gjennom utlans- og leasingprodukter til private og næringslivskunder, samt gjennom aktiviteter i bankens seksjon for Treasury og Markets.

- Kredittpolitikken skal fremme en kredittkultur der kredittverdighet sees i et langsiktig perspektiv hvor generelle og bransjemessige konjunktursvingninger hensyntas.
- Sparebanken Møres geografiske kjerneområde skal være Møre og Romsdal (for småkraft vurderes også Sogn og Fjordane nord for Sognefjorden som kjerneområde). Det er adgang til å gi finansiell bistand til investeringer/etableringer utenfor kjerneområdet når dette Eiermessig er knyttet til enkeltpersoner eller selskaper i eller tilknyttet Møre og Romsdal.
- Risikoutvikling i portefølje måles og overvåkes blant annet ved hjelp av beregnet sannsynlighet for mislighold (PD) og forventet tap (EL). Banken benytter egenutviklede modeller for misligholds-sannsynlighet (PD), forventet tapsgrad (LGD) og forventet eksponering ved mislighold (EAD). Disse

parametrene beregnes månedlig på kundenivå og benyttes i kredittgiving og prising, beregning av risikojustert lønnsomhet, balansert målstyring, samt ved beregning av behov for gruppenedskrivning.

- Selv om både betalingsevne og sikkerhet vurderes betryggende, er finansieringen ikke interessant med mindre banken, på kort eller lang sikt, oppnår tilfredsstillende lønnsomhet på allokert kapital. Prising av engasjement er en integrert del av kredittbeslutningen.
- Det gjennomføres periodiske stresstester for å vurdere tapspotensialet i kredittporteføljen som følge av store, men ikke usannsynlige negative endringer i rammebetingelser.

I forbindelse med ICAAP beskrives et alvorlig nedgangsscenario, som «oversettes» til anslått effekt på risikomodellens inputparametere. Dette kjøres så for å beregne både forventet og uventet tap i et slikt scenario.

Treasuryrisiko er en del av den totale kredittisikoen. Eksponeringen er knyttet til obligasjoner og sertifikat i bankens likviditetsreserveportefølje, kortsiktige utlån til andre banker, og eksponering som følge av finansielle derivat som er inngått for å nøytralisere rente- og valu-

tarisiko banken har påtatt seg. Banken stiller krav om CSA-avtale (Credit Support Annex) før derivathandel mot enhver motpart. Banken praktiserer kontantpant mot sine motparter. Markedsverdien av alle derivater inngått mellom banken og motparten avregnes enten daglig eller ukentlig. Konsernet tilpasser seg det til enhver tid gjeldende regelverket i EMIR (European Market Infrastructure Regulation).

Sparebanken Møre benytter ulike sikkerheter for å redusere risiko avhengig av marked og type transaksjon. Hovedprinsippet for verddivurdering av sikkerheter er at realisasjonsverdien, slik den antas å være når banken har behov for sikkerheten, legges til grunn. Hovedtyper av pant som benyttes er pant i fast eiendom (bolig/næringsbygg), garantier, kausjoner, registrerbart løsøre, varelager, driftstilbehør, konsesjoner eller avtaler om motregning. Garantier utgjør en liten del av bankens risikoeksponering og det benyttes garantister fra privatpersoner (forbruker-kausjoner), foretak (profesjonelle), garantiinstitutter og banker. Sikkerheter oppdateres minimum årlig eller ved ny sak for personmarked. For næringslivskunder oppdateres sikkerheter ved ny sak eller engasjementsoppfølging. Verddivurdering er en del av kredittbeslutningen. Banken foretar ikke motregning av eksponeringer i eller utenfor balansen ved beregning av kapitalkrav for kredittisiko.

4.1.1 - Kredittisiko målt etter IRB-metoden

Banken ble godkjent for bruk av grunnleggende IRB-metode for beregning av kapitalkrav for foretakseksponering i 2014. Foretakseksponeringer omfatter porteføljene foretak og spesialiserte foretak.

Kredittengasjementer inndeles i ti risikoklasser (A-J) som funksjon av engasjementets sannsynlighet for mislighold. I tillegg er det to klasser (M-N) for kunder som er i mislighold. Klasse M er engasjement i mislighold uten individuelle nedskrivninger og avsetninger, og klasse N er misligholdte engasjementer som er nedskrevet eller der det er foretatt avsetninger. Følgende tabell viser inndelingen i de ulike risikoklassene.

Klasse	PD (%)	
	Fra og med:	Til:
A	0,03	0,1
B	0,1	0,25
C	0,25	0,5
D	0,5	0,75
E	0,75	1,25
F	1,25	2
G	2	3
H	3	5
I	5	8
J	8	100
M	Kunder i mislighold	
N	Kunder med nedskrivning	

Et engasjement anses som misligholdt dersom:

- et krav over kr 1.000,- er forfalt med mer enn 90 dager
- det er foretatt en nedskrivning eller tapsavsetning på et av kundens engasjement
- kunden er konkurs

Følgende tabeller viser eksponering, risikoparametere og risikovekt fordelt på risikoklasser for IRB-godkjente porteføljer målt ved utgangen av 2013 og 2014. Risikoparametere PD og LGD er ead-vektet. Samlet PD omfatter kun frisk portefølje (A-I).

Foretak - 31.12.2014

Risikoklasse	Ubenyttet ramme	Konverteringsfaktor, %	EAD	Andel EAD, %	PD, %	LGD, %	Risikovekt, %
A	131	75,0	296	2	0,1	38,8	25,1
B	3	75,0	64	0	0,2	38,3	35,8
C	117	61,5	178	1	0,4	38,6	49,6
D	146	68,6	332	3	0,6	40,5	61,0
E	1 179	84,3	2 837	22	1,0	40,6	77,3
F	872	73,0	2 493	19	1,7	40,8	93,5
G	278	68,6	2 193	17	2,6	40,3	92,9
H	220	73,3	1 422	11	3,6	40,7	108,8
I	81	63,1	1 400	11	6,1	40,9	121,9
J	499	93,3	1 484	11	17,1	41,0	162,3
M	1	55,9	6	0	100	39,2	490,6
N	12	70,6	208	2	100	42,9	99,6
Totalt	3 540	78,6	12 914	100	4,1	40,6	99,5

Foretak - 31.12.2013

Risikoklasse	Ubenyttet ramme	Konverteringsfaktor, %	EAD	Andel EAD, %	PD, %	LGD, %	Risikovekt, %
A	0	0,0	162	1	0,1	40,5	22,6
B	4	73,2	79	1	0,1	39,4	32,4
C	354	87,3	1 016	9	0,4	40,9	55,8
D	480	71,5	1 338	12	0,6	41,7	68,5
E	594	63,8	1 610	15	1,0	41,2	77,1
F	191	73,0	1 642	15	1,6	41,3	91,0
G	313	69,3	1 394	13	2,5	40,9	93,7
H	209	78,5	1 252	11	4,2	40,7	109,2
I	168	54,0	1 018	9	6,0	42,5	132,4
J	173	85,7	1 280	12	18,3	41,5	168,8
M	2	59,9	10	0	100	39,8	497,9
N	6	60,2	270	2	100	42,8	188,7
Totalt	2 492	72,1	11 071	100	4,1	41,3	99,6

Spesialiserte foretak - 31.12.2014

Risikoklasse	Ubenyttet ramme	Konverteringsfaktor, %	EAD	Andel EAD, %	PD, %	LGD, %	Risikovekt, %
A	-	-	-	-	-	-	-
B	0	75,0	154	3	0,3	45	41,7
C	0	75,0	94	2	0,4	45	52,9
D	5	74,9	1 149	21	0,7	45	66,3
E	11	55,3	520	9	1,0	45	76,9
F	67	72,0	1 093	20	1,6	45	89,4
G	35	75,0	929	17	2,5	45	99,0
H	31	75,0	576	10	4,0	45	113,8
I	9	72,5	506	9	6,4	45	131,4
J	12	74,6	489	9	19,1	45	183,2
M	0	-	3	0	100	45	562,5
N	0	75,0	87	2	100	45	113,3
Totalt	171	72,4	5 599	100	3,7	45	98,3

Spesialiserte foretak - 31.12.2013

Risikoklasse	Ubenyttet ramme	Konverteringsfaktor, %	EAD	Andel EAD, %	PD, %	LGD, %	Risikovekt, %
A	-	-	-	-	-	-	-
B	0	-	17	0	0,2	45	38,1
C	16	74,0	439	8	0,4	45	52,3
D	1	71,5	1 045	18	0,6	45	64,3
E	30	66,9	877	15	1,0	45	77,1
F	26	68,0	901	16	1,6	45	89,0
G	9	67,9	502	9	2,4	45	98,5
H	13	64,4	806	14	4,1	45	113,1
I	43	71,4	477	8	6,6	45	132,1
J	8	75,0	517	9	21,3	45	181,9
M	0	-	9	0	100	45	562,5
N	0	75,0	105	2	100	45	72,0
Totalt	146	69,5	5 694	100	3,9	45	96,3

Estimert (PD) og erfart mislighold

Tabellen under viser uvektet estimert mislighold (PD) ved inngangen av året, sammenlignet med erfart mislighold de følgende 12 måneder for de porteføljer hvor banken er godkjent for bruk av

IRB. PD er beregnet basert på bankens erfaring de senere år, og så kalibrert opp for å representere et langsiktig utfall iht. Kapitalkravsforskriften. Nedgangen i PD i 2013 (i forhold til årene før og etter) skyldes

hovedsakelig en endring i kalibreringen for det året, og ikke en endring i bankens portefølje. Banken vurderer marginen mellom estimert og erfart mislighold som meget robust.

	2014		2013		2012		2011		2010	
	PD %	Erfart %	PD %	Erfart %	PD %	Erfart %	PD %	Erfart %	PD %	Erfart %
Foretak	4,9	1,9	3,5	1,9	4,8	2,2	5,1	2,0	6,3	3,1
Spesialiserte foretak	4,7	1,2	3,1	2,4	3,9	1,7	5,1	2,0	7,2	2,0
Totalt	4,9	1,8	3,5	1,9	4,7	2,2	5,1	2,0	6,4	3,0

Benyttet (KF) og erfart konverteringsfaktor

Banken benytter KF på 75 % for uttrukket kreditt (iht. Kapitalkravsforskriften). Tabellen viser erfart KF for de kundene som gikk i mislighold i årene 2012 – 2014. Erfart KF for spesialiserte foretak i 2013 er

vesentlig høyere enn benyttet faktor på 75 %, men dette vurderes som akseptabelt siden det var svært få av kundene som gikk i mislighold som faktisk hadde uttrukket kreditt.

	2014	2013	2012
Foretak	62 %	83 %	55 %
Spesialiserte foretak	76 %	119 %	69 %
Totalt	64 %	84 %	61 %

Estimert (LGD) og erfart tap gitt mislighold

Erfart tapsgrad er kun beregnet på de mislighold som er avsluttet. Tall for de nyeste årganger er dermed foreløpige, og erfart tapsgrad må forventes å øke her.

Faktisk tapsgrad for eldre mislighold blir gjennomgående noe lavere enn beregnet, da beregningene ikke tar hensyn til eventuell inngang

etter at mislighold er avsluttet.

	2014		2013		2012	
	LGD %	Erfart %	LGD %	Erfart %	LGD %	Erfart %
Foretak	40,3 %	2,1 %	40,6 %	1,8 %	41,9 %	5,4 %
Spesialiserte foretak	45,0 %	0,1 %	45,0 %	7,0 %	45,0 %	0,5 %
Totalt	43,9 %	0,6 %	41,6 %	3,0 %	42,4 %	4,7 %

Bruk av sikkerheter ved fastsettelse av risikoparametere

For foretaksporteføljen (ikke inkludert spesialiserte foretak) benyttes sikkerhet i beregning av LGD i henhold til Kapitalkravsforskriften, og kan redusere LGD fra 45 % til 35 % for de best sikrede engasjementer.

I bankens kredittgivning tas det også pant i sikkerheter for spesialiserte foretak, men disse blir ikke hensyntatt i beregningen av kapitalkrav. Bankens bruk av sikkerheter for øvrig er beskrevet i avsnitt 4.1.

Tabellen under viser sum sikkerhet som er hensyntatt ved beregning av LGD for foretak ved utgangen av 2014, fordelt på risikoklasser og ulike typer sikkerheter.

RK	EAD		Sikkerheter				Sum sikkerhet
	EAD før KF	EAD etter KF	Finansiell pant	Fast eiendom	Andre eiendeler	Kundefordringer	
A	329	296	0	256	86	0	343
B	65	64	0	77	4	0	81
C	223	178	0	223	86	18	327
D	378	332	72	184	162	55	473
E	3 023	2 837	138	515	2 863	254	3 770
F	2 728	2 493	47	813	1 676	106	2 641
G	2 281	2 193	326	888	1 569	32	2 815
H	1 481	1 422	14	452	974	66	1 505
I	1 430	1 400	46	294	1 294	33	1 666
J	1 518	1 484	9	338	1 124	43	1 515
M, N	218	214	0	31	107	3	141
Totalt	13 673	12 914	652	4 071	9 945	609	15 276

Estimerte tap i begynnelsen av året og verdiendringer/nedskrivninger gjennom året

I tabellen under sammenlignes bankens estimerte tap (EL) for frisk portefølje ved årets begynnelse med verdiendringer og nedskrivninger gjennom året for

IRB-godkjente porteføljer. Nedgangen i EL i 2013 (i forhold til årene før og etter) skyldes hovedsakelig en endring i kalibreringen for det året, og ikke en

endring i bankens portefølje. Estimert tap har vært vesentlig større enn de faktiske verdiendringer og nedskrivninger for årene 2012 – 2014.

	Foretak			Spesialiserte foretak			Totalt		
	2014	2013	2012	2014	2013	2012	2014	2013	2012
Forventet tap (EL), frisk portefølje, årsstart	181	95	150	98	56	67	279	151	217
Verdiendringer og nedskrivninger gjennom året	15	30	50	5	14	10	20	44	60
Forventet tap (EL), frisk portefølje, årsstart, % av årsstart frisk portefølje	1,7 %	0,9 %	1,4 %	1,8 %	1,0 %	1,3 %	1,7 %	0,9 %	1,4 %
Verdiendringer og nedskrivninger gjennom året, % av årsstart frisk portefølje	0,1 %	0,3 %	0,5 %	0,1 %	0,3 %	0,2 %	0,1 %	0,3 %	0,4 %

4.1.2 - Kreditrisiko målt etter standardmetoden

Tabellen under viser eksponering før og etter sikkerhetsstillelse og konverteringsfaktor, fordelt på balanseposter og poster utenfor balansen, samt beregningsgrunnlag og risikovekter for engasjementskategorier pr. 31.12.14 der banken benytter standardmetoden for beregning av regulatorisk kapitalkrav.

Engasjementskategori	Eksponering før sikkerhetsstillelse og konverteringsfaktor		Eksponering etter sikkerhetsstillelse og konverteringsfaktor		Beregningsgrunnlag og risikovekter	
	Balanseposter	Poster utenom balansen	Balanseposter	Poster utenom balansen	Beregningsgrunnlag	Risikovekter
Stater og sentralbanker	102	-	102	-	-	0 %
Lokale og regionale myndigheter (herunder kommuner)	252	-	252	-	50	20 %
Offentlige foretak	1 307	-	1 307	-	261	20 %
Institusjoner	2 504	352	2 504	352	645	23 %
Foretak	419	-	415	-	415	100 %
Massemarkedsengasjementer	377	411	337	89	319	75 %
Engasjementer med pantesikkerhet i eiendom	32 543	2 378	32 530	1 206	12 212	36 %
Forfalte engasjementer	50	0	40	0	40	100 %
Obligasjoner med fortrinnsrett	1 664	-	1 664	-	166	10 %
Egenkapitalposisjoner	29	-	29	-	73	250 %
Øvrige engasjementer	1 069	-	1 069	-	991	93 %
Totalt	40 317	3 141	40 249	1 647	15 173	36 %

Tabellen under viser eksponering etter sikkerhetsstillelse og konverteringsfaktor fordelt på engasjementskategori og risikovekt pr. 31.12.2014 for engasjementskategorier der banken benytter standardmetoden for beregning av regulatorisk kapitalkrav.

Engasjementskategori	Risikovekt									Sum eksponering etter sikkerhetsstillelse og konverteringsfaktor
	0 %	10 %	20 %	35 %	50 %	75 %	100 %	150 %	250 %	
Stater og sentralbanker	102									102
Lokale og regionale myndigheter (herunder kommuner)			252							252
Offentlige foretak			1 307							1 307
Institusjoner			2 610		245					2 856
Foretak							415			415
Massemarkedsengasjementer						425				425
Engasjementer med pantesikkerhet i eiendom				32 724		1 012				33 736
Forfalte engasjementer							40			40
Obligasjoner med fortrinnsrett		1 664								1 664
Egenkapitalposisjoner									29	29
Øvrige engasjementer	78						991			1 069
Totalt	180	1 664	4 169	32 724	245	1 437	1 446		29	41 895

4.1.3 Samlet kreditteksponering

I det følgende presenteres et utvalg tabeller som beskriver konsernets samlede kreditteksponering for både personmarked (PM) og næringsliv (NL). Tabellene omfatter dermed både porteføljer der det benyttes IRB-metode og porteføljer der det benyttes standardmetode for beregning av regulatorisk kapitalkrav.

Basert på bankens risikovurderinger kan engasjementene grupperes som følger:

Risikogrupper basert på sannsynlighet for mislighold (PD)	Brutto utlån	Garantier	Trekk-fasiliteter	Total eksponering
Lav risiko (0% - < 1%)	41 832	976	4 400	47 208
Middels risiko (1% - < 4%)	5 416	386	345	6 147
Høy risiko (4% - <100%)	1 569	291	62	1 922
Misligholdte/tapsutsatte engasjement	374	7	11	392
Sum utlån før nedskrivninger på ind./grupper av utlån	49 191	1 660	4 818	55 669
- Nedskrivning (individuelle og gruppevis nedskrivninger)	-307	0	0	-307
Netto utlån og fordringer på kunder 31.12.2014	48 884	1 660	4 818	55 362

Tabellen nedenfor viser den prosentvise fordelingen av engasjement knyttet til ulike nivåer for sikkerhetsstillelse. Eksempelvis betyr linjen 0-60 % at engasje-

mentene er lavere enn 60 % av sikkerhetsobjektet. 100 % betyr at lånebeløpet overstiger verdien på sikkerhetsobjektet. Bankens retningslinjer for verdi-

fastsettelse av sikkerhetsobjekter er benyttet. Dette innebærer at sikkerhetsobjektene er forsiktig vurdert sett i forhold til markedsverdier.

Sikkerhetsnivå	Personkunder	Næringsliv	Andel totalt
0 % - 60 %	42,4 %	50,5 %	44,9 %
60 % - 70 %	16,3 %	10,6 %	14,5 %
70 % - 80 %	19,1 %	12,8 %	17,1 %
80 % - 90 %	6,9 %	6,5 %	6,8 %
90 % - 100 %	4,0 %	3,5 %	3,8 %
Over 100 %	10,1 %	13,9 %	11,3 %
Usikret	1,2 %	2,3 %	1,6 %
Totalsum	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Brutto utlån fordelt etter sektorgrupper:

SEKTOR/NÆRING	2014	2013
Jordbruk og skogbruk	463	488
Fiske og fangst	3 279	2 965
Industri	2 217	1 840
Bygg og anlegg	603	797
Varehandel og hotell	577	581
Utenriks sjøfart/supply	1 610	1 568
Eiendomsdrift	5 637	5 597
Faglig/finansiell tjenesteytelse	787	707
Transport, privat/offentlig tjenesteytelse	1 311	1 116
Offentlig forvaltning	38	32
Utlandet	135	162
Andre	160	121
Sum næringsliv/offentlig	16 817	15 974
Personkunder	32 245	30 454
Opptjente, ikke forfalte renter/Påløpte renter	129	119
Sum	49 191	46 547
Individuelle nedskrivninger	-141	-166
Gruppevis nedskrivninger	-166	-140
Sum netto utlån	48 884	46 241

Konsernet foretar fullstendige tapsvurderinger hvert kvartal. Nedskrivning for tap foretas når det foreligger objektive indikasjoner for at et utlån har verdifall som følge av svekket kredittverdighet. Alle utlån som er anses som vesentlige, samt et utvalg andre,

blir vurdert individuelt for å se om det foreligger objektive bevis for verdifall. Gruppevis nedskrivninger beregnes på undergrupper av utlån der det foreligger objektive hendelser som viser at den fremtidige kontantstrømmen for betjening av engasjementene

er svekket, hvor det ikke er mulig å gjennomgå alle engasjementene på individuell basis, eller hvor informasjon ikke er identifiserbar på engasjementnivå.

Aldersfordelt betalingsmislighold (kundens totale engasjement):

	2014			2013		
	Sum	PM	NL	Sum	PM	NL
0 - 1 måneder	879	695	184	1 499	865	634
1 - 3 måneder	25	21	4	29	18	11
3 - 6 måneder	27	5	22	64	24	40
6 - 12 måneder	22	13	9	32	17	15
Over 12 måneder	37	29	8	56	25	31
Brutto misligholde engasjement	990	763	227	1 680	949	731
Herav engasjement med tapsnedskrivning	91	47	44	158	66	92
Herav engasjement uten tapsnedskrivning	808	716	92	1 374	883	491

Spesifikasjon av individuelle nedskrivninger på utlån:

	2014	2013
Individuell nedskrivning til dekning av tap på utlån 01.01	166	166
Konstaterte tap i perioden med tidligere individuell nedskrivning	20	40
Økning i individuelle nedskrivninger i perioden	7	37
Nye individuelle nedskrivninger i perioden	29	38
Tilbakeføring av individuelle nedskrivninger i perioden	41	35
Individuell nedskrivning til dekning av tap på utlån 31.12	141	166

Spesifikasjon av gruppevis nedskrivninger på utlån:

	2014	2013
Nedskrivning på grupper av utlån 01.01	139	139
Endring i året	25	0
Nedskrivning på grupper av utlån 31.12	164	139

Spesifikasjon av Individuelle avsetninger på garantiansvar:

	2014	2013
Individuelle avsetninger 01.01	2	2
Ny avsetning i perioden	0	0
Tilbakeføring av avsetninger i perioden	0	0
Nedskrivning på grupper av utlån 31.12	2	2

Nedskrivninger og mislighold utover 90 dager i 2014 fordelt etter sektorgrupper:

SEKTOR/NÆRING	Individuelle nedskrivninger på utlån	Nedskrivninger på grupper av utlån	Misligholdte utlån over 90 dager
Jordbruk og skogbruk	6		6
Fiske og fangst	48		12
Industri	17		8
Bygg og anlegg	5		0
Varehandel og hotell	7		1
Utenriks sjøfart/supply	0		0
Eiendomsdrift	30		10
Faglig/finansiell tjenesteytelse	0		0
Transport, privat/offentlig tjenesteytelse	7		2
Offentlig forvaltning	0		0
Utlandet	0		0
Andre	0		0
Sum næringsliv/offentlig	120	129	39
Personkunder	21	37	47
Sum	141	166	86

Spesifikasjon av tap på utlån og garantier:

	2014	2013
Periodens endring i individuelle nedskrivninger på utlån og garantier	-25	1
Periodens endring i nedskrivninger på grupper av utlån	26	0
Konstaterte tap i perioden med tidligere individuelle nedskrivninger	20	40
Konstaterte tap i perioden uten tidligere individuelle nedskrivninger	19	24
Inngang på tidligere konstaterte tap	18	11
Periodens tapskostnad	22	54

Tap på utlån og garantier fordelt etter sektorgrupper:

SEKTOR/NÆRING	Tap	Tap i % av brutto utlån 01.01	Andel av brutto utlån	Tap	Tap i % av brutto utlån 01.01	Andel av brutto utlån
Jordbruk og skogbruk	2	0,40	0,9	0	0,00	1,1
Fiske og fangst	-5	-0,14	6,7	20	0,60	6,4
Industri og bergverk	-3	-0,16	4,5	21	1,70	2,9
Bygg og anlegg	2	0,27	1,2	3	0,45	1,7
Varehandel og hotell	-2	-0,21	1,2	4	0,64	1,3
Utenriks sjøfart/supply	0	0,00	3,3	-11	-0,68	3,4
Eiendomsdrift	-4	-0,08	11,5	14	0,25	12,1
Faglig/finansiell tjenesteytelse	0	0,00	1,6	0	0,00	1,5
Transport, privat/offentlig tjenesteytelse	5	0,42	2,7	2	0,14	3,5
Offentlig forvaltning	0	0,00	0,1	0	0,00	0,1
Utlandet	0	0,00	0,3	0	0,00	0,3
Andre	0	0,00	0,4	0	0,00	0,3
Sum næringsliv/offentlig	-5	-0,02	34,4	53	0,32	34,6
Personkunder	1	0,01	65,6	1	0,01	65,4
Gruppenedskrivninger	26	0,06			0,00	
Sum kunder	22	0,05	100,0	54	0,12	100,0
Kredittinstitusjoner		0,00			0,00	
Sum	22	0,05	100,0	54	0,12	100,0

Tapsutsatte engasjement i konsernet for årene 2014 og 2013 fordelt på personmarked og næringsliv. Sum av misligholdte engasjement over 3 måneder og øvrige ikke-misligholdte engasjement med individuell tapsnedskrivning:

	2014			2013		
	Sum	PM	NL	Sum	PM	NL
Engasjement før individuelle tapsnedskrivninger:						
Misligholdte engasjement over 3 mnd	86	47	39	152	66	86
Ikke-misligholdte engasjement med tapsnedskrivninger	306	37	269	382	38	344
Sum engasjement før individuelle tapsnedskrivninger	392	84	308	534	104	430
Individuelle tapsnedskrivninger på:						
Misligholdte engasjement over 3 mnd	21	8	13	35	6	29
Ikke-misligholdte engasjement med tapsnedskrivninger	122	12	110	131	14	117
Sum individuelle tapsnedskrivninger	143	20	123	166	20	146
Engasjement etter individuelle tapsnedskrivninger:						
Misligholdte engasjement over 3 mnd	65	39	26	117	60	57
Ikke-misligholdte engasjement med tapsnedskrivninger	184	25	159	251	24	227
Sum tapsutsatte engasjement etter individuelle tapsnedskrivninger	249	64	185	368	84	284
Sum tapsutsatte engasjement før individuelle tapsnedskrivninger i % av utlån	0,80	0,26	1,83	1,16	0,34	2,71
Sum tapsutsatte engasjement etter individuelle tapsnedskrivninger i % av utlån	0,51	0,20	1,10	0,80	0,28	1,79

Tapsutsatte engasjement de siste fem år årene:

	2014	2013	2012	2011	2010
Engasjement før individuelle tapsnedskrivninger:					
Misligholdte engasjement over 3 mnd	86	152	257	299	249
Ikke-misligholdte engasjement med tapsnedskrivninger	306	382	324	488	674
Sum engasjement før individuelle tapsnedskrivninger	392	534	581	787	923
Individuelle tapsnedskrivninger på:					
Misligholdte engasjement over 3 mnd	21	35	71	136	39
Ikke-misligholdte engasjement med tapsnedskrivninger	122	131	95	129	227
Sum individuelle tapsnedskrivninger	143	166	166	265	266
Engasjement etter individuelle tapsnedskrivninger:					
Misligholdte engasjement over 3 mnd	65	117	186	163	210
Ikke-misligholdte engasjement med tapsnedskrivninger	184	251	229	359	447
Sum tapsutsatte engasjement etter individuelle tapsnedskrivninger	249	368	415	522	657
Sum tapsutsatte engasjement før individuelle tapsnedskrivninger i % av utlån	0,80	1,16	1,34	1,95	2,45
Sum tapsutsatte engasjement etter individuelle tapsnedskrivninger i % av utlån	0,51	0,80	0,96	1,30	1,74

Det vises for øvrig til årsrapporten for mer utfyllende informasjon om kreditteksponeringen og tallstørrelser for morbanken.

4.1.4 Konsentrasjonsrisiko - kreditt

Eksposering mot store engasjementer skal være begrenset. Konsentrasjonsrisiko styres ved fordeling mellom personmarked og næringsliv, rammer for bransjeeksposering og grenser for andel store engasjementer over 10 % av ansvarlig kapital. Det er

videre etablert rammer mot motparter som relateres til aktivitet i seksjon Treasury & Markets.

I bankens styring av konsentrasjonsrisiko tas det hensyn til både næringslivskundenes andel av total-

volumet, konsentrasjon på store enkeltkunder, eksponering mot samvarierende næringer, eksponering mot volatile næringer og geografisk konsentrasjon.

4.2 Markedsrisiko

Sparebanken Møres markedsrisiko styres gjennom definerte posisjonsrammer for hvert risikoområde. Styring av markedsrisiko er nedfelt i Sparebanken Møres markedsrisikostrategi. Strategien vedtas av styret, og gir de overordnede føringene for konsernets aktiviteter i kapitalmarkedet, herunder rammer for Sparebanken Møres samlede eksponeringer innenfor valuta, renter og aksjer. Sparebanken Møre legger Finanstilsynets metodikk

beskrevet i modul for markedsrisiko til grunn ved vurdering av markedsrisikoen. Vurderingen foretas for aktivaklassene aksjer, renter og valuta. Posisjoner i derivater inngår i den samlede vurderingen innenfor hver enkelt aktivaklasse. Hovedregelen er at risikovurderingen skal baseres på de markedsrisikorammene som institusjonen har etablert og en slik regel er lagt til grunn her. Vurderingen baseres på tre ulike risikofaktorer; eksponering,

risikospredning, og markedslikviditet. Det tas ikke hensyn til eventuelle diversifiseringseffekter mellom aktivaklassene. Styret fastsetter årlig totalrammen for Sparebanken Møres markedsrisiko, som skal være tilpasset bankens aktivitetsnivå og risikotoleranse. Ved behov kan rammen endres hyppigere.

4.2.1 Renterisiko

Sparebanken Møre tar på seg renterisiko som følge av posisjoner i rentebærende finansielle instrumenter.

Renterisiko knyttet til likviditetsporteføljen, samt sikringsforretninger knyttet til denne, vurderes

særskilt og har egen risikoramme. Banken har kort rentebinding og renterisikoen vurderes som moderat.

Tabellen viser potensiell resultateffekt av verdiendringer på finansielle eiendeler og forpliktelser ved en økning i rentenivået på ett prosentpoeng:

	0-1 mnd	1-3 mnd	3-12 mnd	1-5 år	> 5 år	Sum
Samlet	-8	7	4	-9	-1	-8
- Valuta	0	-2	0	1	0	0
- Likviditetsportefølje	-2	-4	0	0	0	-6

4.2.2 Valutarisiko

Sparebanken Møres eksponering for valutarisiko kommer av mismatch mellom underliggende forretninger og sikringsforretninger, samt nødvendig beholdning

på konsernets arbeidskonti i utenlandske banker og kassabeholdning av sedler i utenlandsk valuta. Banken har ikke handelsportefølje i FX-kontrakter. Spareban-

ken Møres valutarisiko er lav og godt innenfor de grenser som er angitt i forskrift.

Bankens valutaposisjoner er som følger:

Netto posisjon inkl. sedler og renter	17
Netto posisjon eksklusive sedler og renter	4
Netto posisjon sedler	3

4.2.3 Aksjerisiko

Bankens aksjerisiko er svært begrenset. Aksjeeksponeringen i de ulike porteføljene vises i tabellen nedenfor.

PORTEFØLJE	Verdi
Handelsportefølje	3
Markedsstrategisk portefølje	50
Restruktureringsportefølje	1
Virksomhetsstrategisk portefølje	72

4.3 Likviditetsrisiko

Styringen av Sparebanken Møres finansieringsstruktur er fastsatt i en overordnet finansieringsstrategi som blir evaluert og vedtatt av styret minimum en gang i året, sist i desember 2014. Strategien gjenspeiler det moderate risikonivået som aksepteres for dette risikoområdet. Her beskrives de mål Sparebanken Møre har for å bevare sin finansielle styrke. Det er definert konkrete rammer på ulike områder for konsernets likviditetsstyring. I Sparebanken Møres beredskapsplan for likviditetsstyring er det beskrevet hvordan likviditetssituasjonen skal håndteres i urolige finansmarkeder.

LCR måler institusjonenes evne til å overleve en stressperiode på 30 dager. LCR øker betydningen av likvide eiendeler med høy kvalitet. NSFR måler langsiktigheten i institusjonens finansiering. NSFR medfører at institusjonene i større grad må finansiere illikvide eiendeler ved hjelp av stabil og langsiktig finansiering. Inntil definisjon og kalibrering av NSFR er endelig avklart, vil Sparebanken Møre benytte Finanstilsynets Likviditetsindikator 1.

Krav til likviditetsdekning (LCR) innføres fra 2015, med trinnvis innføring. Innføringen starter 1. oktober 2015, med minstekrav 60 % oppfyllelse. Kravet skal gjelde fullt ut fra 1. januar 2018. Sparebanken Møre tilpasser seg til de nye likviditetsstandardene, både gjennom endringer i strategier og gjennom interne tilpasninger. Konsernet rapporterer regelmessig utviklingen knyttet til de nye likviditetsindikatorne til tilsynsmyndighetene i henhold til rapporteringskravene.

Ved utgangen av 2014 hadde bankens likviditetsindikatorer følgende verdier:

	Verdi
NSFR	111 %
Likviditetsindikator 1	101 %
Likviditetsindikator 2	111 %
LCR	127 %
Likvide eiendeler	3 398
Utbetalinger	2 789
Innbetalinger	117
Netto utbetalinger	2 672

4.4 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risikoen for tap som skyldes utilstrekkelig eller sviktende interne prosesser, svikt hos mennesker og i systemer, samt eventuelle eksterne hendelser. Dette kan være svikt i rutiner, svikt i datasystem, kompetansesvikt, feil fra bankens underleverandører, tillitsbrudd hos ansatte og kunder, ran, underslag m.m. Styret i Sparebanken Møre har vedtatt at det aksepteres lav til moderat risikoprofil knyttet til dette risikoområdet. Målrettede tiltak for å forebygge og redusere den operasjonelle risikoen kan være fysiske sikringstiltak, etablerte beredskapsplaner, ransøvelser, forsikringsordninger og kompetansehevede tiltak

Kunden skal stå i fokus i Sparebanken Møres utadrettede aktiviteter. De siste årene har banken lagt ned vesentlige ressurser knyttet til Autorisasjonsordningen for finansielle rådgivere. Ved utgangen av 2014 er 263 av bankens ansatte ferdig autoriserte finansielle rådgivere. I tillegg til AFR har de fleste av lederne i kundeposisjon gjennomført sensorkursopplæring for AFR. Dette har gitt lederne svært god trening og praksis i å utøve sin lederrolle. De siste årene har Sparebanken Møre også gjennomført kurset «Godkjent intern kredittkompetanse». Ved utgangen av 2014 hadde i underkant av 250 av bankens ansatte bestått dette kurset. Fra 2014 deltar Sparebanken Møre også i den nasjonale godkjenningsordningen for skadeforsikring. Ved utgangen av året hadde 135 ansatte bestått denne

godkjenningen. 17 av bankens nyansatte i 2014 har deltatt i bankens standardiserte nyansattopplæring avholdt av bankens interne «Møreskole». Et tilstrekkelig kompetansenivå hos våre medarbeidere er et viktig bidrag for å redusere den operasjonelle risikoen, og samtidig gi våre kunder en god opplevelse av å være kunde i vår bank. Styret er svært fornøyd med det betydelige kompetanseløftet den enkelte medarbeider og banken har gjort de siste årene og vil fremdeles legge vekt på dette arbeidet fremover.

Sparebanken Møre bruker store ressurser for å sørge for god IKT-sikkerhet. De siste årene er truslene på IKT-området generelt blitt flere og større. Både forsøk på uautoriserte tilganger mot nettbank og skimmingsforsøk er registrert og håndtert. Det ble i 2014 ikke registrert kritiske sikkerhetshendinger på IKT-området, men arbeidet med IKT-sikkerhet står høyt på agendaen også fremover.

Fokus på anti-hvitvaskingsregelverket er stort i konsernet. I 2014 har banken gjennomført nye risikovurderinger på området og antall interne stikkprøvekontroller på området har økt. Det er videre blitt gjennomført opplæring av ansatte knyttet til dette området.

Sparebanken Møres operative og etablerte internkontroll er et viktig hjelpemiddel for å redusere den operasjonelle risikoen, både gjennom avdekking

og oppfølging. Den enkelte leder har et særskilt individuelt ansvar for å påse at internkontrollen innen sitt ansvarsområde fungerer og blir gjennomført som forutsatt. Dette innebærer at ledere på alle plan overvåker vedtatte kontrolltiltak innenfor sitt område. Slik innsikt oppnås normalt ved personlig nærvær, oppfølging av medarbeidere, stikkprøvekontroller, gjennomgang av nøkkeltall og avviksmålninger mv. Dette prinsippet er også gjeldende for ledere av datterselskapene i konsernet.

Konsernets internrevisjon har i 2014 vært utkontraktert til BDO. Internrevisjonen rapporterer til revisjonsutvalget og styret. I sin årsrapport for 2014 har internrevisor rapportert til styret at konsernet har en governance, risikostyring og internkontroll som er tilfredsstillende, gitt Sparebanken Møres størrelse og kompleksitet. Det er ikke avdekket vesentlige brudd på relevante lover eller forskrifter. Internrevisor har gjennom året videre foretatt en gjennomgang av bankens egenevaluering av risikostyring og internkontroll. Denne ble ansett som tilfredsstillende, både i forhold til prosess for gjennomføring, detaljeringsgrad ved utførelse, samt sammendragsrapportering til styret. Egenevalueringen ble for øvrig vurdert å være i tråd med de kravene som stilles i "Forskrift om risikostyring og internkontroll". Kapitalkrav baseres på strategisk plan for kommende 3 år og beregnes iht. basismetoden.

4.5 Øvrig risiko

4.5.1 Strategisk risiko

Strategisk risiko er risiko for uventede tap eller sviktende inntjening i forhold til prognoser for vekstambisjoner, inntreden i nye markeder eller oppkjøp. I Sparebanken Møre er denne risiko gruppert i fire hovedgrupper; strategiutvikling, strategisk vekst, produktlønnsomhet og datterselskap. Bankens har vurdert kapitalbehovet for strategisk risiko som moderat.

4.5.2 Forretningsrisiko

Forretningsrisiko er risiko for uventede inntektsvingninger som har andre årsaker enn kredittrisiko, markedsrisiko eller operasjonell risiko. Bankens inntjening skal være et produkt av kunderelaterte aktiviteter, ikke finansiell risikotaking. Ved vesentlige endringer i, eller etablering av nye,

produkter eller forretningsområder skal det foreligge en vurdering av konsekvens for konsernets og de berørte selskapers risiko før iverksettelse. Bankens har vurdert kapitalbehov for forretningsrisiko som moderat, hvor forventet økt konkurranse i kjerneområdet utgjør hovedelementet.

4.5.3 Omdømmerisiko

Kritiske suksessfaktorer for å bevare et godt omdømme vurderes å være kompetente medarbeidere, korrekte holdninger og handlemåter, god intern og ekstern kommunikasjon, og velfungerende målemetoder. Bankens gjennomfører egne målinger av kundetilfredshet, i tillegg til å være inkludert i regionale omdømmemålinger. Det vurderes å være et moderat kapitalbehov knyttet til omdømmerisiko.

4.5.4 Systemrisiko

Systemrisiko vil kunne beskrives som smitteeffekter til og fra egen bank ved finansiell uro. Systemrisiko relatert til Sparebanken Møre henger tett sammen med de øvrige risikoområdene, spesielt likviditetsrisiko, kredittrisiko, motpartsrisiko og operasjonell risiko.

4.5.5 Konsentrasjonsrisiko på andre områder enn kreditt

Ut over konsentrasjonsrisiko knyttet til kreditt er banken også eksponert for konsentrasjonsrisiko knyttet til motpartsrisiko, markedsrisiko, likviditetsrisiko og operasjonell risiko. Bankens har vurdert kapitalbehovet for disse former for konsentrasjonsrisiko som moderat.

4.6 Pantsetting av egne aktiva

Sparebanken Møres finansierungsstruktur har endret seg de senere årene med en økt betydning av sikret finansiering. Dette gjennomføres ved utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) via Møre

Boligkreditt AS. For bankkonsern som helhet er det en fordel å kunne diversifisere finansieringen gjennom flere ulike finansieringskilder. Sparebanken Møre har inkludert i risikostyringen og i beredskapsplaner

rammer og kontrolltiltak for håndtering av risiko knyttet til pantsetting av egne aktiva.

Ved utgangen av 2014 var status for pantsatte aktiva som vist i tabellen nedenfor når det gjelder overføring av boliglån til Møre Boligkreditt AS

Utlån konsern	49 191
PM utlån konsern	32 245
PM utlån overført Møre Boligkreditt AS	15 544
Innskudd konsern	28 389
Obligasjonslån med fortrinnsrett (OMF)	14 023
Andel utlån konsern overført boligkreditselskap	32 %
Andel PM utlån overført boligkreditselskap	48 %
Innskuddsdekning konsern	58 %
Innskuddsdekning morbank	85 %

4.7 Scenariomodellering og stresstester

I forbindelse med ICAAP gjennomføres det to ulike typer scenariomodelleringer og stresstester. Den første metoden baserer seg på simuleringer i forhold til basisalternativet i langsiktig strategisk plan (økonomisk simuleringmodell). Den andre metoden har fokus på stresstesting av kredittområdet.

Basisalternativet i den økonomiske simuleringmodellen er det som i langsiktig strategisk plan legges til grunn som den budsjetterte økonomiske utviklingen i planperioden, som er kommende 5 år. Med utgangspunkt i basisalternativet gjennomføres det en rekke simuleringer av alle indikatorene enkeltvis for å se hvordan disse påvirker Sparebanken Møres økonomiske utvikling vedrørende nivå for kjernekapital, ren kjernekapital, mulighet til å utbetale utbytte og andre nøkkeltall. Dette er simuleringer utover det som allerede er inkludert i basisalternativet.

I 2014 er følgende scenarioer simulert i den økonomiske simuleringmodellen:

Alternativ 1 - er reduserte marginer med 0,15 p.e. for NL og PM, både på innskudd og utlån i hele perioden
Alternativ 2 - er økte tap i 2015 og 2016, 2,50 % på NL og 0,40 % på PM

Alternativ 3 - er alternativ 1 og 2 kombinert sammen

Alternativ 4 - er sterk reduksjon i innskuddsveksten i 2015 og 2016

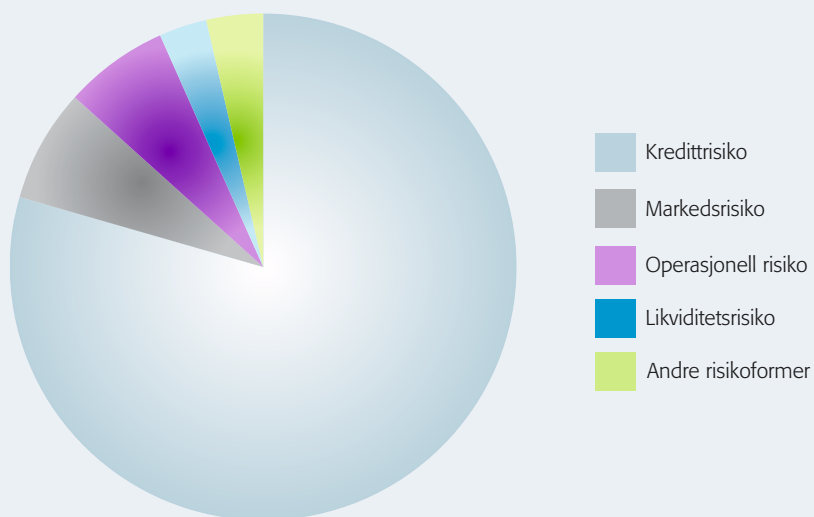
Alternativ 5 - er lik alternativ 3, men med tillegg for kostnader knyttet til risiko for tap innenfor andre risikoformer omtalt i ICAAP-dokumentet

Beregningene viser at Sparebanken Møre har en robust kapitaldekning til å håndtere ekstreme situasjoner. Store kredittap er det som i utgangspunktet har størst effekt, både i forhold til kjernekapitaldekning og resultatutvikling.

Gjennomføring av stresstester for kredittområdet er fastsatt i styrevedtatt dokument "Retningslinjer for stresstesting og konsentrasjonsrisiko". Stresstest av kredittområdet består av sensitivitetsanalyser og scenarioanalyser. Konsernets scenarioanalyse tar utgangspunkt i en definert makroøkonomisk hard nedgangskonjunktur som ventes å kunne opptre så sjelden som i 1 av 25 år. Scenarioet defineres av Sparebanken Møres sjeføkonom, og oppdateres årlig. Selve stresstesten gjennomføres ved å stresse de konjunktursensitive inputparameterne i Sparebanken Møres risikostyringsmodeller. De enkelte parameterne økes eller reduseres avhengig av de innvirkninger stressscenarioet har.

4.8 Kapitalfordeling

Sist gjennomførte ICAAP i Sparebanken Møre førte frem til følgende kapitalfordeling innenfor de ulike risikoområdene:

I ICAAP er det ikke tatt hensyn til eventuelle diversifiseringseffekter mellom ulike risikoområder.

Identifisert kapitalbehov gjennom ICAAP utgjorde 57,4 % av faktisk ansvarlig kapital pr 31.12.2014.

5 FORSKJELLER I REGULATORISK OG ØKONOMISK KAPITALBEHOV (PILAR 1 OG PILAR 2)

5.1 Kreditrisiko

Sparebanken Møre benytter grunnleggende IRB-metode for beregning av kapitalbehovet for foretakskunder i pilar 1. For øvrige engasjementstyper benyttes standardmetoden. I pilar 2 benyttes interne modeller for beregning av risikojustert kapital. I tillegg er det beregnet risikojustert kapital for konsentrasjonsrisiko.

5.2 Markedsrisiko

Beregningsgrunnlaget for markedsrisiko baseres på standardmetoden. I pilar 1 beregnes det et kapitalbehov for å dekke risiko for svekket kredittverdighet hos motpart (CVA-tillegget).

5.3 Operasjonell risiko

Beregningsgrunnlaget for operasjonell risiko beregnes etter basismetoden. I pilar 1 legges gjennomsnittlig inntekt de tre siste år til grunn for beregningen, mens i pilar 2 tar hensyn til den forventede inntektsutvikling de neste tre år.

6 GODTGJØRELSESORDNING

Bankens har styrevedtatte retningslinjer for godtgjørelsesordning som følger Finanstilsynets forskrift fra 1. desember 2010. Det er etablert et kompensasjonsutvalg som velges av og blant styrets medlemmer, og styret er ansvarlig for å godkjenne og vedlikeholde godtgjørelsespolitikken, samt overvåke og vurdere effektene av denne.

Banken opererer ikke med incentivbasert avlønning for noen av bankens ansatte. Det er etablert en kollektiv bonusordning, med et felles beregningsprinsipp for alle ansatte (eventuelt avkortet i forhold til ansettelsestid eller stillingsbrøk). Administrerende direktør er ikke omfattet av denne ordningen. Bonusens størrelse er avhengig av konsernets overordnede måloppnåelse i forhold til langsiktig strategisk

plan. Den enkelte ansatte kan utover dette motta et engangstillegg basert på måloppnåelse i forhold til individuell handlingsplan.

Bonus utbetales i form av tildeling av egenkapitalbevis (fra Sparebanken Møres beholdning av egne egenkapitalbevis) samt et kontantbeløp. Minimum 50 % av bonusen skal være i form av egenkapitalbevis, som verdsettes til markedsverdi på oppgjørstidspunktet. Egenkapitalbevisene må holdes minimum ett år før eventuelt salg.

I henhold til forskrift er det definert en gruppe med ledende ansatte. Dette er personer tilknyttet konsernets ledergrupper, samt personer med vesentlig betydning for konsernets risikoeksponering, personer

med ansvar for kontrolloppgaver, samt tillitsvalgte. Bonus og engangstillegg til denne gruppen følger egne regler. Dette innebærer blant annet at tildelte egenkapitalbevis må holdes i minimum tre år før salg, og disponeres med inntil 1/3 pr år.

Fastsettelsen av lønn til administrerende direktør besluttet av styret i styremøtet. Styret blir informert om lønn og annen godtgjørelse til de medarbeiderne som rapporterer til administrerende direktør. Det er ikke kontrakter mellom medlemmer av styre, ledelse eller tilsynsorganer og konsernet som fastsetter ytelser ved avslutning av ansettelsesforholdet. Administrerende direktør har kontraktsfestet 6 måneders oppsigelsestid.

SPAREBANKEN MØRE

Keiser Wilhelms gate 29/33

Pb. 121 Sentrum, 6001 Ålesund

Telefon 70 11 30 00

Telefax 70 12 26 70

sbm.no